

Kiberudba

Richard Baxter je bil agent FBI, ki se je do tedaj ukvarjal predvsem z živinskimi tatovi v krajih, kjer je bil nekoč Divji zahod. Aprila 1990 se mu ni niti sanjalo, da sploh še obstaja kaj takega, kot je Meja, ki jo naseljujejo sovražna indijanska plemena, pustolovci, izobčenci, traperji in pionirji. John Perry Barlow je gotovo potomec teh mejašev, vendar si agent Baxter ni mogel misliti, da je Barlow, h kateremu je bil namenjen, resnični potepuh elektronskih brezpotij. Barlow je sicer imel spodobno republikansko ozadje, ki pa ga je kvarilo mladostniško uporništvo študentskega gibanja v šestdesetih letih. Barlow je bil res tekstopisec Grateful Deadov, vendar je pozneje poskušal živeti spodobno življenje rančerja. Ranč, ki je bil nekaj generacij v lasti družine, je propadel in zdaj je vikend zatočišče nekih japijev. Baxter bi to lahko razumel, tegobe rančerjev so bile del njegovega vsakdana. Vendar Barlow, ki se je sam poimenoval Desperado of the Datasphere, bi utegnil biti nov Jesse James. Od propadlega rančerja do desperadosa, ki ropa banke in pošne kočije, to je vendar nešteto krat videna zgodba! Agent Baxter, kot vsak spodoben Američan, ni mogel vedeti, da so hollywoodski westerni zlagana resnica. Agent Baxter ni mogel vedeti, da obstaja necivilizirana Meja, ki je hkrati povsem neotipljiva. Mož se je spoznal na živinske tatove, njegovi nadrejeni pa so mu ukazali, naj preiskuje info-teroriste – zločinsko organizacijo z imenom Nu Prometheus League, ki

J.P. Barlow, borec za državljanske pravice v kiberprostoru in skupaj z Mitchem Kaporjem soustanovitelj Electronic Frontier Foundation.

je menda ukradla in razpečavala izvorno računalniško kodo, ki se je uporabljala v Macintoshovem ROMu. Baxter ni vedel, kaj je to "izvirna računalniška koda", tudi za Macov ROM mu je bilo malo mar. Bil je zgolj delček vsezvezne akcije Sun Devil, ki ga je tudi pripeljala k Barlowu. Za imenom Desperados of the Datasphere se je lahko skrival info-terorist, kot tudi za drugimi nenavadnimi vzdevki: Acid Phreak, Phiber Optik, Scorpion, Knight Lightning itd. Baxterju niso povedali, kaj naj bi bil info-terorist, vendar je tudi on že slišal o hekerjih, ki zmorejo s svojimi računalniki vdreti v njegov bančni račun in mu sprazniti prihranke ali pa vdreti v računalniško omrežje Pentagona in prepustiti ZDA na nemilost komunizmom, ki se zdaj pretvarja, da jih ni več. Info-teroristi lahko blokirajo komunikacijo celotnih Združenih držav in so nevarnejši od samega Carlosa, če že

niso v stikih z njim. In s trgovci z mamili. In z islamskimi fundamentalisti. Inzkdovešekom.

Operacija Sun Devil je zajela 14 ameriških velemest, zaplenili so več kot 40 računalnikov in 23.000 disket. "Teroristi" so bili največkrat najstniki, vendar to ni preslepilo agentov FBI. Nema lokrat so presenetili povprečne ameriške družinice, ko so jim s kladivi podrli vrata in do zob oboroženi vdrli v stanovanje. Štirinajstletnika so zbudili s pištolami, naslonjenimi ob tilnik, najstnikom so pokazali strokovne prijeme in jih vklelili. Stanovanja so bila opustošena, zaplenjena so bila vsa čudesa informacijske dobe, s telefoni vred.

Steve Jackson je bil založnik domišljijških računalniških igrice (role-playing games). Po mnenju tajne službe (SS – Secret service, da ne bo pomote pri okrajšavi) bi njegova bodoča igra Cyberpunk utegnila biti nekakšen priročnik računalniškega kriminala. Zaplenjeni so mu bili vsi računalniki in telekomunikacijska sredstva. Podjetje je obtičalo na robu bankrota.

Craig Neidorf alias Knight Lightning je bil cracker, ki je vdiral v računalnike iz "športnih" nagibov, tam kot dokazilo pobral delček nepomembne datoteke in jo objavil v svoji elektronski reviji Phrack. Njegovo početje je bilo neškodljivo in še najbolj podobno športnemu muharjenju, kjer se riba vrne v reko. Družba Bell South ga je tožila in grozilo mu je 60 let zavora in 122.000 \$ kazni.

FBI in SS sta pričeli nadzirati konference BBSov in pre-strezati elektronsko pošto, ne da bi za to imeli sodna pooblasti-

la, ki so potrebna za običajno polžjo pošto (uporabniki e-maila, namreč, imenujejo običajna pisma "snail-mail"). Elektronsko računalniško omrežje je postajalo vse bolj prostor zunaj ustavnih svoboščin, grozilo je, da postane kraj izživiljanja novega totalitarizma. Operacija Sun Devil je na pobudo nekaterih korporacij (AT&T), ki so se zbale nenadzirane konkurence, poskusila vzpostaviti državno-polijski nadzor nad Elektronsko mejo. Vse skupaj je končalo kot konjenica pri Little Big Hornu. Nobeden od najstniških "info-teroristov" ni bil obtožen. Kot agent Baxter tudi drugi niso imeli pojma, za kaj sploh gre. Aroganca, nevednost in pohlep pa so nekoč pokopali kulturo ameriških Indijancev. Zdaj je bila na udaru kiberkultura.

Agent Baxter je v Barlowu našel prijetnega sogovornika, saj je bil ta po duši rančer, pa tudi glasba Jerry Garcie in Grateful Deadov je lahko zvenela prijetno tudi ušesom, ki so bila vaje-na zgolj western & country-ja. Barlow si je vzel nekaj ur, da je Baxterju orisal, kaj je Kiberprostor in Mreža (Internet). Baxterjevi komentarji so se omejili na vzklike začudenja in ambivalentnega navdušenja. Njegovo intelektualno usposabljanje ni presegalo črno-belih delitev, razumevanje kiberprostora pa bi prej zahtevalo odlično izobrazbo v filozofiji kot v računalništvu. Kiberprostor je menda dežela brez fizične podobe ali oblike. Kiberprostor je mejno področje, ki ga poseljuje nekaj zadržanih tehnikov, ki prenesejo neznanost divjih računalniških vmesnikov, neuskladjivih komunikacijskih protokolov, lastninskih barikad, kulturnih in pravnih dvoumnosti ter splošnega pomanjkanja uporabnih zemljevidov oz. metafor. V kiberprostoru odpovejo stari koncepti lastnine, izražanja, identitete, giba in konteksta, kot jih je ustalil fizični svet. Barlow je opisal svet, ki ga naseljujejo samotarski in neodvisni domorodci ter sociopati. Kiberprostor je odličen kraj za izobčence in vigilante. Agent Baxter vsemu temu ni bil kos. Barlowa ni več videl, napisal pa je poročilo – kot tudi desetine drugih agentov.

John Perry Barlow je imel tovrstne izkušnje še iz časov spora med državo in kontrakulturo šestdesetih. Kot mnogi subkulturniki je našel svoj prostor na WELLu (Whole Earth 'Lectronic Link), BBSu, kjer se je porajala nova kiberkultura na osnovi možne neposredne in proste komunikacije. Baxterjev obisk ga je presunil, na WELLu pa je izvedel o številnih podobnih obiskih agentov FBI ter o posameznih brutalnih posegih v okviru akcije Sun Devil. Jasno mu je bilo, da se na robu med kiberprostorom in fizičnim svetom, med Družbo in Mrežo, zarisuje konflikt, ki lahko nežno tkivo kiberkulture zacementira v toge okove institucionalne kontrole, ki bo skrajno omejila osebne svoboščine v virtualnem prostoru. Mreža deluje kot planetarni organizirani kaos, upravljan od vseh, v celoti

nadziran od nobenega. Mreža milijonov računalnikov, komunikacijskih vozlišč, podatkovnih baz, konferenc o čemerkoli za kogarkoli. Mreža je elektronski Lebenswelt, ki ga lahko ogrožajo kolonizacijska prizadevanja velikih korporacij in državne prisile. Barlow je mnenja, da je zdravilo lahko zgolj civiliziranje kiberprostora. Meja bo izginila, vendar jo lahko civilizirajo le njeni prebivalci, ne pa neizobraženi politični predstavniki, ki v svoji zakonodajalski vnemi prepuščajo odločanje tehnologom velikih korporacij. Tehnološka inteligenca pa ni vedno združljiva s civilno odgovornostjo in družbeno razgledanostjo, tem manj, ko je zgolj v službi profita. Prebivalcem kiberprostora ne gre zanikati pravice do odločanja o svojem življenju, pa četudi je virtualno.

Na WELLu se je razplamtela razprava o državljskih svoboščinah v kiberprostoru. Nedolgo zatem obišče Barlowa s svojim poslovnim reaktivcem Mitch Kapor, ustvarjalec Lotusa 1-2-3, softverske legende. Biznismen obišče deadheada in elektronskega kavboja. Rodi se ideja o Electronic Frontier Foundation (EFF). V Ameriki pa od ideje do njene uresničitve ne poteče več kot kakšen mesec.

Barlow in Kapor sta pretresala vzroke spopada med državo in kiberkulturo. Tu se odpira vrsta ustavnopravnih vprašanj. Kaj je svoboda govora v okolju elektronskih podatkov? Kako je mogoče ščititi lastnino, ki nima fizične oblike in jo je mogoče neskončno reproducirati in kopirati? Ali nista zakona o patentih in copyrightu neprimerna za elektronska omrežja? Kako je mogoče ohraniti zasebnost, svobodo izražanja in druge civilne svoboščine v Mreži? Družbo pretresa "šok prihodnosti". Mnogo ljudi digitalna tehnologija straši. Neoludistični resentment ne zajema zgolj propadajočih industrijskih delavcev, ampak tudi birokratske državne strukture, ki jim lahko dostopnost do informacij jemlje ekskluzivistične monopole. Ravnanje FBI in SS je bil zgolj simptom rastoče družbene krize, šoka prihodnosti, ko je ameriška družba vstopila v informacijsko dobo, ne da bi imela zakone in metafore za zaščito in v korist informacij samih. Družba razpade na tiste, ki novo tehnologijo obvladajo, so socializirani del znanstvene civilizacije, in na tiste, ki so zunaj teh trendov ter jim je odvzeto vsako možno državljanstvo kiberprostora, s tem pa tudi participacija v prihodnosti. Barlow in Kapor sta mnenja, da je potrebno izobraziti javnost in zakonodajalce o priložnostih in izzivih računalništva in telekomunikacij. Menita, da je potrebno spodbuditi komunikacijo med tistimi, ki razvijajo nove tehnologije, vlado, predstavniki korporacij in javnostjo, tako da se bodo lahko razvile primerne metafore in pravni koncepti za življenje v kiberprostoru. Mnenja sta, da je treba spodbujati takšen razvoj tehnologije, ki bo netehničnim

Julia Scher,
performans *Securité*
par Julia.

uporabnikom omogočala celovit in enostaven pristop v računalniško posredovano komunikacijo.

John Perry Barlow napiše besedilo *Crime-And-Puzzlement*, ki se razleže po Mreži in sproži široko elektronsko civilno družbeno gibanje, ki postane virtualno-realna podlaga nove organizacije, pa tudi novega tipa politike. Barlow je zatem dobil dnevno čez 1.000 e-mailov s spodbudami, komentarji in predlogi. Medtem se je Mitch Kapor lotil organizacijskih poslov, stikov z javnostjo, lobiranja in zagotavljanja sponzorjev. Pridružil se jim je legendarni Steve Wozniak, človek, ki je s prvim cenenim osebnim računalnikom sprožil informacijsko revolucijo in pokončal industrijsko dobo. Za obrambo hekerjev je Kapor zbral sredstva za najboljše odvetnike. Zakonodajala namreč sploh ni ločevala zlonamernega vdora v računalnike od crackinga ali celo od nehotnega vdora v sistem. Za vse so bile predvidene enake drakonske kazni.

Odmev v tiskanih medijih je bil ogromen. Nekateri so jih zmerjali za teroriste, drugi so hvalili njihov državljanski pogum.

Slabe štiri mesece za tem, ko je bilo agentu Baxterju dano, da poškili v kiberprostor, je bila uradno ustanovljena Electronic Frontier Foundation (v nadaljevanju EFF). EFF naj bi zagotavljala, da se v novi komunikacijski infrastrukturi ščitijo principi, ki jih utelešata Ustava ZDA in Listina o pravicah. V tem smislu:

- ima za cilj elektronsko demokracijo in se zato osredotoča na nove zakone, ki naj ščitijo temeljne ustavne pravice državljanov, ko uporabljajo nove komunikacijske tehnologije;

- se zavzema za politiko zahteve javnega dostopa, ki je obvezujoča za vse mreže, tako da ne bo diskriminirano nobeno mnenje, pa četudi je še tako kontroverzna;
- se zavzema za državno javno mrežo (National Public Network), kjer bodo vsem državljanom dostopne glasovne, podatkovne in video usluge na enakopravnih in dostopnih temeljih;
- se zavzema za raznolikost skupnosti, ki omogočajo občanom, da bodo imeli svoj glas v informacijski dobi;
- sponzorira sodne postopke, kjer so bile ogrožene online svoboščine;
- zagotavlja vročo telefonsko linijo za vse člane kibernetske skupnosti, ki imajo vprašanja o svojih civilnih pravicah;
- izobražuje člane državnih in političnih organizacij, pravosodja in akademske sfere o svojem delu in ciljih;
- podpira pravna in tehnična sredstva, ki zagotavljajo zasebnost komunikacije, vključno s sredstvi za šifriranje informacijskih podatkov;
- prepričuje Kongres, naj sprejme vse ukrepe, ki zagotavljajo in uzakonjajo širši javni dostop do informacij;
- sodeluje s politiki pri snovanju državne mreže oz. mreže mrež, ki bo zmogla prenašati video podobe, podatke in glas;
- je pripravila "Open Platform Proposal", dokument, ki se zavzema za mrežo, ki bo fizično in finančno dostopna vsem državljanom;
- zato podpira tehnologijo ISDN (Integrated Services Digital Network), ki izkorišča obstoječo in ceneno telefonsko omrežje;
- sodeluje s politiki in zakonodajalci pri pripravi zakonov, ki spodbujajo posameznike in organizacije pri ustvarjanju orodij, ki bodo Mrežo in NREN (National Research and Educational Network – Državna raziskovalna in izobraževalna mreža) napravili še dostopnejši;
- se povezuje z organizacijami za zaščito potrošnikov, civilnodružbenimi gibanji, neprofitnimi in nevladnimi organizacijami ter računalniškimi in komunikacijskimi podjetji, da bi nepristransko razpravljali o političnih ciljih in strategijah komunikacijske družbe;
- je ustanovitelj in organizator letne konference o računalniških, svobodi in zasebnosti, kjer se srečajo akademiki, varuhi svoboščin, državni uradniki in uporabniki računalniške komunikacije, kjer razpravljajo o vprašanih elektronskih svoboščin. Tam podeljujejo Pionirsko nagrado posameznikom, ki so prispevali k računalniški komunikaciji;
- izdaja elektronski štirinajstdnevnik EFFector Online, ki ga lahko pošljejo po e-mailu, srečamo pa ga tudi na Usenet

Julia Scher,
performans *Securité*
par Julia.

konferenci comp.org.eff.news. Na Usenetu je zelo dejavna konferenca comp.org.eff.talk;

- tiska četrtletnik *Networks & Policy*;
- vzdržuje na Mreži vrsto komunikacijskih vozlov. Ima lasten Internetov vozle eff.org, ki streže lasten ftp in gopher, kot tudi "mailing list" konference (npr. eff-talk);
- je gost na vseh najpomembnejših BBSih;
- sproža elektronske aktivistične kampanje, ki so svojevrstna oblika pritiska na politiko in druge centre moči.

EFF je značilna neprofitna nevladna organizacija devetdesetih let, ki se v mnogočem razlikuje od družbenih gibanj iz osemdesetih, ki so stavila na zaostrovanje prepada med civilno družbo in državo. Organizacije devetdesetih se ne zadovoljijo zgolj s pritiski na državo, ampak jo preprosto servisirajo, ne omejujejo se na spektakle v javnosti, ampak obvladajo umetnost lobiranja. Tako ima EFF v letu 1993 proračun težak prek 1.700.000 \$! Denar zagotovijo s članarino (40 \$), sponzorstvom in donacijami, ki se gibljejo v razponu od 10.000 do 250.000 \$. EFF se povezuje s potrošniškimi združenji, civilnodružbenimi organizacijami, univerzami in korporacijami (AT&T, Apple, Microsoft, IBM, Lotus itd.). EFF ne ostane na ravni protestništva šestdesetih ali gibanj, vezanih na civilno družbo, postane moč, ki jo morajo upoštevati država, pravosodje, kapital in znanost. Mitch Kapor in Esther Dyson, vodilna predstavnika EFF, sta bila imenovana v Clintonov državni informacijski svet (National Information Infrastructure Advisory Council), ki določa ustrezno telekomunikacijsko politiko. In ta mora biti po osnovnih stališčih EFF takšna, da spodbuja svobodo z razpršeno, decentralizirano in lahko dostopno tehnologijo. Al Gore, podpredsednik ZDA, je bil že pred nastopom mandata eden od snovalcev telekomunikacijske revolucije, ki jo zdaj uresničujejo s

postavitevijo novih informacijskih hrbtenic, t. i. informacijskih avtocest (information highway), ki naj segajo v vsako stanovanje. Ta koncept ni daleč od tega, ki ga zagovarja EFF.

Odnos med državo, korporacijami in EFF pa še zdaleč ni harmoničen. Agent Baxter in celotna operacija Sun Devil sta prav nedolžna v primerjavi z afero Clipper Chip, ki je zadnja leta preokupirala EFF. Prenos telefonskih, računalniških in video podatkov seveda zahteva določeno varnost in zasebnost,

ki jo lahko zagotavlja različen šifrirni hardver in softver. Administracija ZDA se je nagibala k vpeljavi nacionalnega standarda, ki bi na principu identične tehnologije zagotavljal šifriranje podatkov, ki se prenašajo, in njihovo varnost. Na vsakem telefonskem (oz. video ali računalniškem) priklopu bi to nalogo opravljal mikroprocesor Clipper. Zamisel je v osnovi lepa, vendar s to napako, da bi Clipper Chip hkrati lahko bil nekakšen mikro Veliki brat. Država bi si pridržala "ključ", s katerim lahko dešifrira komunikacijo, hkrati bi pa prepovedala vse alternativne možnosti šifriranja. Ne samo, da bi bilo možno prisluškovati telefonskim pogovorom kot do sedaj, vedelo bi se lahko, kdo sledi gay-TV, kdo kje kaj kupuje, s kom ima stike, kakšne bolezni ga mučijo, itd. Četudi se je v žaru polemike pojavila zmerljivka "Bosnia of the telecommunications", bi bila stvar še najbolj podobna elektronski DDR. Poleg Clipper Chipa in predloga digitalne telefonije (Digital Telephony Proposal), ki ju je spodbujala policijska logika, je EFF opozarjala tudi na nesmiselnost omejevanja izvoza šifrirne tehnologije in programske opreme. Kdo naj odloči, koliko zasebnosti je dovolj? EFF je v svojih kampanjah opozarjala, da bo FBI podatkovno superavtocesto spremenila v državno nadzorovalno mrežo. Zagovorniki

EFF Slovenija?

Medtem so bile ustanovljene številne nacionalne EFF organizacije. Ali jo Slovenci tudi potrebujemo? Mrežarjev ni prav veliko, hkrati pa je pri nas kultura varovanja temeljnih pravic in svoboščin zelo nizka. Univerzitetne telefakse nadzirajo, vsak režimski novinar lahko pred TV kamerami maha s tujo pošto. Poskusite poslati priporočeno pismo v tujino! Če je zaprto in poštni uradnik ne more brskati po njem, ga ne sprejmejo. Nihče se ne razburja zaradi očitne kršitve ustave. Državo razumemo kot svinjo, ki jo je treba razkosati. Bomo tudi po Internetu puščali razpoznavne sledove balkanskega blata? ; -)

Mnenja in predlogi:
darij.zadnikar@uni-lj.si

Clipper Chipa so se zgovarjali na nevarnost mednarodnega terorizma in na preprodajalce mamil, ki utegnejo izrabiti komunikacijske mreže v svoje namene. Argument je zelo šibak, saj bi po tej logiki morali zelo omejiti vse državljanske in človeške pravice ter uporabo tehnologije (npr. avtomobilov in cestnega omrežja, ki ga lahko zlorabljajo teroristi ali gangsterji). Nasploh je zelo vprašljivo preventivno omejevanje svoboščin, ker potem

ni varna nobena svoboščina. Pravo naj bo dejansko in ne preventivno. Na Mreži in Usenetu, na številnih konferencah mnogih BBSov ter na eff.org lahko preberemo na tisoče mnenj, argumentov in polemičnih besedil, ki se ukvarjajo z vprašanjem Clipper Chipa. Razprava bi lahko še trajala, zdelo se je, da so oblasti v svoji odločitvi neomajne, če ne bi letos dr. Matthew Blaze odkril luknjo v Clipperju. Šifrirna tehnologija, ki jo je ponujala država kot standard in ki ji je hkrati omogočala nadzor nad državljani, je nepopolna oz. jo lahko zlomi tudi kak smrkavi info-terorist.

EFF je v boju proti Clipper Chipu ubrala svojo taktiko. Državni monopol šifrirne tehnologije lahko razruši le iniciativa posameznikov, ki naj se sami odločijo, kako bodo varovali podatke, in podjetniška konkurenca, ki naj spodbudi razvoj tovrstne tehnologije. EFF zato vsem ponuja soliden šifrirni shareware – PGP key – ki ga lahko vsakdo pobere na ftp.eff.org in drugih ftp strežnikih. Vendar pozor! Ameriška zakonodaja prepoveduje izvoz takšne programske opreme zunaj ZDA in Kanade. Saj lahko pride v roke islamskim teroristom, ruski mafiji in drugim bvbavom! Tu pa se pojavi nov problem. Kiberprostor ni fizična realnost in nima mej. V kiberprostoru ni državnih mej. Tam si ali pa te ni. Ko astrahanski mrežar pobere PGP ali kakšen drug prepovedan sad, ga po podatkovnih cestah ne zasleduje policijski avto. To ve tudi Richard Baxter. Mreža je še vedno necivilizirana Meja.

Darij Zadnikar, magister filozofije, višji predavatelj na Pedagoški fakulteti Univerze v Ljubljani.